

SEBASTIAN BOȚIC

**Regula exclusiunii.
Excluderea probelor obținute
nelegal în procesul penal**

Universul Juridic

București

-2016-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2016, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul
scris al **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
AUTORULUI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BOȚIC, SEBASTIAN

**Regula exclusiunii : excluderea probelor obținute nelegal în
procesul penal / Sebastian Boțic. - București : Universul Juridic, 2016**

Conține bibliografie

ISBN 978-606-673-868-2

343

REDACȚIE:

tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0732.320.666**

e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL

tel.: **021.314.93.15**

DISTRIBUȚIE:

fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Orice carte este într-un fel o încercare de a forța necunoscutul. În ce mâini va cădea, ce acorduri va stabili, ce dezacorduri va provoca – nu știi. Există o nesfârșită serie de necunoscute, care îi vor decide destinul. Sunt rezistențe, opacități, accidente, și numai dincolo de ele speri să găsești anumite întrebări cărora cartea ta le răspunde. Va ajunge ea până la aceste întrebări? Le va răspunde? Va izbuti ea să grupeze în jurul lor mica și nesigura familie de inteligențe și de inimi pentru care ai crezut că scrii? Poate da, poate nu. Este o chestiune de hazard. Mesajul tău, trimis oarecum în necunoscut, poate ajunge, dar poate și cădea în drum. Sunt multe șanse să-l pierzi. Cine nu știe însă să piardă cu inima împăcată, n-are de ce scrie cărți.

MIHAIL SEBASTIAN,
Cum am devenit huligan, 1935

Listă de abrevieri

alin.	alineat
<i>apud</i>	citat după
art.	articol
C. pr. pen. ant.	Codul de procedură penală anterior (1968)
C. pr. pen.	Codul de procedură penală
CDP	revista Caiete de drept penal
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CJUE	Curtea de Justiție a Uniunii Europene
Convenția	Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale
<i>cf.</i>	a se compara cu (<i>confer</i>)
dec. pen.	decizia penală
Dreptul	revista Dreptul
<i>eadem</i>	aceeași (decizie, hotărâre etc.)
<i>et alii/aliae</i>	și alții/altele
<i>et pass.</i>	și următoarele (pagini)
<i>ibidem</i>	în același loc (același autor, aceeași lucrare)
<i>i.e.</i>	anume, adică (<i>id est</i>)
<i>idem</i>	același autor
<i>infra</i>	mai jos
ICCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
lit.	litera
<i>loc. cit.</i>	locul citat (aceeași pagină)
n.n.	nota noastră
<i>op. cit.</i>	opera citată
p./pp.	pagina/paginile
par.	paragraful
pct.	punctul
RRD	Revista Română de Drept
s.n.	sublinierea noastră
<i>supra</i>	mai sus
trad.	traducerea
<i>vid.</i>	vedeți, de găsit în (<i>videte</i>)
vol.	volumul

Notă introductivă

Pasajul precursor nu este doar efigia unui profil de mare scriitor interbelic, un autor ce și-a cucerit prin verva viforoasă contrapunctată doar de sensibilitatea vibrantă a gândului locul în panteonul minților perioadei de aur a istoriei naționale, dar și mărturia unui tânăr avocat bucureștean. Decizia de-al constitui corp de avangardă a lucrării noastre a venit senin și firesc, ca un lucru cu care te-ai împăcat înainte de-al cunoaște, fără să întrebi, fără să cauți. Este în acest scurt fragment un melanj de dârzenie stoică și înfrigurare resemnată, acceptată fără fatalitate, dar cu bucuria renunțării.

Or, ceva din acest sentiment s-a strecurat inefabil – sau poate, cine știe?!, era mereu deja acolo – în propriul nostru travaliu. Cartea pe care o ai în față, cititorule, a fost scrisă sub imperiul urgenței, a sentimentului lucrului ce se cuvine rostit acum, în imediat. Unele teze pe care am îndrăznit, poate din inconștientă, poate din prea plin entuziasm, să le lansăm aici se vor lovi probabil de o așezată rezistență, frânte în zborul lor de zidul greu al impermeabilității doctrinare. Ele trebuie însă, cu o justificare ce transcende eventuala rezervă ironică, spuse acum. Integral și fără rest. Dar, un avertisment de început: e totuși aici, finalmente, o trădare. Graba îndreptățită de a trata subiectul, această miraculoasă instituție juridică, pune în lumină, cu gestul celui ce dezvelește, cu mișcări scurte și sigure, un corp statuar, însăși propriile ei căderi. Subiectul se dovedește a fi, în siajul unei apriorice intuiții, infinit de vast. Nuanțele multiple, detaliile nesfârșite. Ceea ce am început aici este, într-un caz fericit, o zgârietură de suprafață.

Credem totuși că putem rosti tare, fără a ne jena, acest lucru simplu: în minunata mașinărie procesuală penală avem un angrenaj care este, în sine, întreaga rațiune de-a fi a întregului. Ne gândim neîndoios la probe. Probele în procesul penal sunt deopotrivă

vehiculul prin care adevărul irumpe în lumină, dar și armele prin care combatanții, în acuzare sau apărare, înțeleg să le încrucișeze. Este ceva de miracol în prăbușirea unui întreg edificiu argumentativ de drept în fața probei curate, simple și rezolute. Într-un sens, îngroșând tușele acestui peisaj nu arareori hecatombic, probele sunt Alpha și Omega, începutul și sfârșitul procesului penal. În ele zac încapsulate principiile, realitățile și, în definitiv, destinul întregului proces.

Dar din moment ce probele sunt coloana vertebrală a acestui straniu organism, un leviathan cu nesfârșite reguli și miriade de termene, poate fi imaginabil ca ele, odată obținute, să fie îndepărtate? *Cum poate ceva ce rostește adevărul să fie exclus?*

Este această întrebare, nicăieri mai jos rostită, ci doar aici, șovăielnic și liminar, cea care străbate în filigran paginile acestei cărți. Și tot aici, în preaplinul de tăcere ce se lasă odată cu ultimul ei ecou, regăsim vraja acestei instituții. Excluderea probelor nelegal obținute, veritabilă *regulă* în dreptul american, rod al șlefuirii preț de zeci de ani, reprezintă o neverosimilă abținere. Statul, acest gigant cu monopol asupra forței coercitive, își repudiază propriul exces, refuzând să folosească ceva obținut prin violarea regulilor pe care singur le-a trasat. În acest sublim abandon trebuie căutată plenitudinea semnificațiilor excluderii. Îndrăznim mai mult: aici găsim marca unei mărețe civilizații juridice.

Paginile ce urmează reprezintă odiseea *exclusiunii*, de la debutul ei, definirea sa incoativă de către Curtea Supremă a Statelor Unite, la acceptarea sa largă pe alte țarmuri, spălate de valurile altor sisteme de drept, până la buna-vestirea în sistemul național. În măsura în care, cititorule, vei concede, am încercat să o ajutăm cum putem: aici un gând, acolo o nuanță, aiurea o idee. Ne despărțim acum cu serenitate de ea. Nu pentru că am spus tot ce se putea, departe de asta; ci pentru că am rostit suficient ca altcineva, venind cu un set proaspăt de conjecturi, superioare celor articulate aici, să o poarte mai departe. Nu-l cunoaștem și nu știm când o să ajungă. Dar știm că va veni.

Capitolul 1

Inceptio: geneza în dreptul american

1.1. Regula exclusiunii. Concept evolutiv¹

○ 1.1.1. Definirea instituției

Cel de-al Patrulea Amendament precizează că dreptul „poporului de a se bucura de siguranța persoanei, a casei, a hârtiilor și a bunurilor împotriva perchezițiilor și a reținerilor abuzive nu va fi violat, și niciun mandat nu va fi emis decât în virtutea unui temei plauzibil, susținut de un jurământ sau o declarație, și menționând în detaliu locul care urmează să fie percheziționat și persoanele sau lucrurile care urmează să fie luate în custodie”². În acest fel, Curtea Supremă a reținut în *United States vs. Leon*³ că regula exclusiunii este „un remediu judiciar conceput să salveze drepturile prevăzute de cel de-al Patrulea Amendament”⁴. Regula exclusiunii asigură astfel că orice probă obținută de către stat prin violarea celui de-al Patrulea Amendament din Constituția Statelor Unite nu poate fi admisă într-un proces penal în vederea stabilirii vinovăției persoanei⁵.

De asemenea, trebuie reținut că probele obținute prin nerespectarea altor drepturi constituționale sunt, la rândul lor, excluse

¹ O primă variantă mai restrânsă a problematicii tratate în acest capitol a apărut în revista *Dreptul*, nr. 4/2016, pp. 189-206.

² C. Avramescu, *Constituția Statelor Unite ale Americii: comentariu, text, note* (București: Humanitas, 2010), p. 244.

³ 468 U.S. 897 (1984).

⁴ *Eadem* (trad. n., S.B.).

⁵ R.V. del Carmen, *Criminal Procedure: Law and Practice*, 8th ed. (Belmont, CA: Thomson/Wadsworth Publishing Company, 2010), p. 92.

din procesul penal, dar această sancțiune este independentă de *regula exclusiunii*. În aceste cazuri, rațiunea excluderii probele obținute nelegal se naște din dreptul la un proces echitabil (*due process*)¹.

○ 1.1.2. Scopul instituției

Regula exclusiunii are ca scop primar descurajarea abaterilor organelor de cercetare penală; aplicabilitatea ei este atât la nivel statal, cât și federal. În *United States vs. Janis*² Curtea Supremă a statornicit scopul acesteia arătând că dacă „regula exclusiunii nu are ca urmare o apreciazabilă descurajare, atunci, evident, folosirea acesteia (...) este nejustificată”³. Sigur că asumptia de bază pe care s-a fundamentat decizia Curții este că prin excluderea probelor obținute ilegal, organele de cercetare penală vor fi încurajate să-și consolideze o conduită compatibilă cu respectarea drepturilor subiecților de drept procesual penal.

Rolul *regulii exclusiunii* este evidențiat cu claritate în motivairea pe care Curtea Supremă o propune în *Weeks vs. United States*⁴, arătând că „eforturile curților și a organelor specializate ale statului de a pedepsi pe cel vinovat, demne de laudă cum sunt, nu pot fi obținute prin sacrificarea acelor mărețe principii consacrate de-a lungul anilor de dârvală și suferință ce au avut ca urmare încorporarea lor în legea fundamentală a țării [...] a aproba asemenea conduite înseamnă a afirma pe cale de decizie judiciară o neglijență manifestă, dacă nu chiar o sfidare fățișă, față de interdicțiile Constituției, edictate în scopul protejării cetățenilor de chiar astfel de conduite”⁵. Două concluzii se desprind rapid de aici: prima privește lărgirea sferei organelor specializate ale statului care pot promova conduitele sancționabile conform *regulii exclusiunii*, asistând astfel la includerea de către Curtea Supremă,

¹ *Idem, loc. cit.*

² 428 U.S. 433 (1976).

³ Carmen, *op. cit.*, p. 93.

⁴ 232 U.S. 383 (1914).

⁵ Carmen, *op. cit.*, p. 95 (*trad. n., S.B.*).